

Posudek habilitační práce Mojžíra Dočekala *Czech Negation from the Formal Perspective*

Na úvod svého oponentského posudku bych měl podotknout, že ač jsem s lingvistikou v průběhu své profesionální kariéry různým způsobem koketoval, lingvista nejsem, a tudíž asi nedokážu úplně profesionálně posoudit povýtce lingvistické aspekty této habilitační práce. Důvodem proč jsem souhlasil s oponenturou, je to, že je to práce, která se pohybuje zcela v rámci formální sémantiky, a z tohoto hlediska do mé kompetence spadá.

Z mého pohledu jde o práci průkopnickou – skrze ni, troufám si říci, se do české lingvistiky skutečně plnohodnotně včleňuje *formální sémantika*, která je už delší dobou integrální součástí lingvistiky světové. Její autor tedy musel čelit veškerým nástrahám průkopníků: u nás doma toho nemohl najít mnoho, o co by se mohl přímo opřít; veškeré empirické výsledky, o které se opřel, musel včleňovat do svého nového rámce; a tento komplikovaný rámec musel přizpůsobovat potřebám, které vyvstávaly, když se obracel k jevům specifickým pro jazyk, který dosud nebyl v tomto ohledu příliš zpracován. Myslím si tedy, že v tomto ohledu jde o práci naprosto obdivuhodnou.

Práce se v rámci formální sémantiky snaží analyzovat různé aspekty negace v češtině. Formální sémantika bývá obvykle založená na množinách, to jest jako explikace významů, jejichž konstrukci si klade za cíl, zpravidla poskytuje různé, někdy značně komplikované množinové konstrukty. Dočekal má pocit, že v takovém rámci není možné vysvětlit některé podstatné aspekty jazyka a proto následuje některé z teoretiků formální sémantiky, kteří do jejího rámce integrují tzv. "mereologii", která umožňuje adekvátnějším způsobem zachytit některé jazykové termíny (například látkové). (Máme-li třeba predikát *pes*, pak to, pak je přirozené shrnout vše to, na co je pravdivě aplikovatelný, do množiny; máme-li predikát *voda*, tvoří vše to, na co je pravdivě aplikovatelný spíše "mereologický celek" toho druhu, že každá jeho část i částička je opět voda.) Dočekal přejímá dost komplikovaný mereologický aparát Freda Landmana a ukazuje, jaké možnosti se nám jeho využitím otevírají pro analýzu češtiny. Angažování tohoto nejdenduchého aparátu ale dále komplikuje jeho již tak nelehkou průkopnickou situaci a činí z jeho práce skutečně pozoruhodný výkon.

Celá práce nás provádí různými spletitostmi fungování negace v češtině, které nechává autor vyniknout na pozadí svého formálně-sémantického rámce. Závěr, ke kterému se dopracovává, zní téměř banálně – negaci i v češtině je možné chápat jako onu pravdivostní hodnoty obracející funkci, dobře známou z kurzů elementární logiky. Ovšem aby se k tomuto závěru propracoval, musel se Dočekal prokrestit změtí českých jevů, které se zdají dokládat, že je to s negací nějak podstatně složitější. Dočekalovi se daří ukázat, že když vezmeme v úvahu – a patřičně zabudujeme do formálně-

sémantického modelu – komplexitu jevů, na jejichž pozadí se toto zdánlivě problematické chování negace odehrává, můžeme ukázat, že negace v podstatě vždy funguje oním přímočarým způsobem. Jak už jsem napsal, ponechám posuzování lingvistických detailů práce jiným; za sebe musím konstatovat, že práce je výborná a že podle mého soudu rozhodně splňuje požadavky standardně kladené na úroveň habilitačních prací.

Níže uvádím různé drobné poznámky, především k detailům použití formálního aparátu. Sem tam může jít pouze o to, že jsem něčemu nedokázal úplně dobře porozumět (zvláště ke konci práce jsem se ve velmi složitých formalismech již poněkud ztrácel).

S. 10: definice významů podle GQ, ad b): je uvedena definice pro případ, kdy je extenze predikátu *boy* jednoprvková, co pokud není?

S. 11, (21): Vedle symbolu "SUM-IND" tu vystupuje i symbol "SUM" – je to překlep a má to být také "SUM-IND", nebo co to je? Jinak mi není úplně jasný vztah domén SUM-IND a GROUP k výchozí doméně individuí. Patří i individua do SUM-IND, nebo tam jsou jen netriviální sumy individuí? A je vzájemně jednoznačný vztah mezi GROUP a množinou množin individuí, či jsou prvky GROUP přímo těmito množinami?

Tamt., (23): Nerozumím, proč zde atomy odpovídají dvojicím individuí

S. 12, (25): Zdá se, že namísto $|Ag(e)|=3$ by mělo být něco takového jako $Ag(e)=x \wedge |x|=3$; podobně (26) na další straně

S. 17, (37): $\exists e : *KISS ??$

S. 21, (45): co čtení $\exists e[WALK(e) \wedge A(e)=p \wedge \neg SLOW(e)]?$

Tamt., (46): je uvedena jako formule *predikátové logiky*, ale tou není

S. 36, (12): proč je v a. "Dog" a v b. "a dog"?

S. 41, text mezi (36) a (37): mezi M a J je značka, která nebyla zavedena a které nerozumím

S. 42, (40): nezdá se mi, že by věta (39) a říkala toto – já bych jí měl tendenci rozumět tak, že říká, že řeč nepronесl ani žádný básník, ani žádný hrdina

S. 44, (42)a.: je použita konjunkce mezi predikáty, jejíž smysl by bylo třeba vyjasnit

S. 48, (56): nezavedená a pro mne nesrozumitelná symbolika

S. 57, (96): nakolik tomu rozumím, tak (ii) má být b.?

S. 62, text nad (7): "the reference time is included in the event time"? Petr musí psát dopis celý dnešek?

S. 65, (16): zdá se mi, že chybí podmínka, že časový interval, jehož existence se tvrdí, předchází současnému okamžiku

Tamt., (18): už bylo pod číslem (2)

Str. 75, (45): chybí čárka mezi e' a t' ; a navíc nerozumím, proč není celá podformule $\exists t'(\dots)$ zredukována na $AT(e',t)$

S. 81, (63) b.: zřejmě namísto $RB(t,t')$ má být $RB(t,t'')$

S. 84, (70) b.: za třetím kvantifikátorem má být t''

Tamt. (73): proměnná t' se ve formuli vůbec nevyskytuje

S. 93, (14): značení čtvrtiny poslanců jako $1/4 \lfloor _ \rfloor (DEP)$ nerozumím

S. 95, (21): nerozumím, proč jsou před $Ag(e)$ protichůdné šipky

S. 95: začátek posledního odstavce nesrozumitelný

S. 97, (29): v notaci už se poněkud ztrácím, ale odhadoval bych, že má být "PAT" namísto " $|PAT|$ " a " x " namísto " $|x|$ "; také " $a \in x$ " vypadá podezřelě, je x množina?

s. 101, (39) a dále: proč $x \in CHILD$ a ne $CHILD(x)$?

s. 118, (51): notaci vůbec nerozumím

s. 122: "the formal semantics of questions is the function from propositions which assigns each proposition p truth or falsehood depending on whether the proposition p (in the actual world $p(w)$) assigns the person x the property of being the American president in the 90s" – propozice přiřazuje individuím vlastnosti?

V Hradci Králové, dne 18. 3. 2014

Prof. RNDr. Jaroslav Peregrin, CSc.